

Matematika a materinský jazyk: účtovníctvo a obchodná korešpondencia sú dôležitejšie ako idealizmus

Rudolf Steiner

Zdroj: GA 294 [11], str. 171 - 175, 2003, 03.09.1919

V dobe, keď sa celkom rozšíril materializmus, v poslednej tretine 19. storočia, prenikol tento materializmus aj do didaktiky v takej veľkej miere, že sa odvtedy pokladala špecializácia za niečo dôležitého. Nemyslíte si, že na dieťa budete pôsobiť idealisticky, ak opomeniete v posledných rokoch jeho navštevovania základnej školy a v prvých rokoch jeho pobytu na strednej škole predviesť mu učebnú látku v jej vzťahu k praktickému životu. Nemyslíte si, že dieťa bude v neskoršom živote väčším idealistom, ak ho v týchto rokoch necháte písať slohové cvičenia o všelijakom sentimentálnom prežívaní sveta, o dobromyseľnosti baránka, divokosti leva a pod., o božej pôsobnosti v prírode. Na dieťa tým idealisticky nezapôsobíte. Budete skutočne oveľa lepšie pôsobiť aj na rozvoj idealizmu u dieťaťa, ak sa nerozbehnete do tohto idealizmu tak priamo, tak brutálne priamo. Prečo sa vlastne ľudia v poslednej dobe stali tak nenáboženskými? Jednoducho z dôvodu, že sa káže príliš sentimentálne a abstraktne. Preto sa ľudia stali tak nenáboženskými, pretože cirkev tak málo dbá na Božie prikázania. Existuje predsa napríklad prikázanie: „Nevezmeš Božie meno nadarmo.“ Ak niekto zachováva toto prikázanie a nespomína po každej piatej vete Ježiša Krista, alebo nehovorí o božskom poriadku sveta, bude mať hneď na tanieri výčitky tzv. cirkevne zmýšľajúcich ľudí. Tí by najradšej počuli, aby sa v každej vete ozývalo meno Pána Boha a Ježiša Krista. To plaché naplnenie vedomím božskej prítomnosti, ktoré sa dokonca bráni neustále hovoriť Pane, Pane!, to práve cirkevne mysliace kruhy dnes nepokladajú za náboženské zmýšľanie. A keď potom to, čo prinášame ľudstvu, je predchnuté týmto plachom sa prejavujúcim božským prvkom, ktorý nenosíme sentimentálne na jazyku, potom dnes počujeme zo všetkých strán, ako ohlas zlej výchovy: Áno, ten by mal oveľa viac hovoriť o kresťanstve a podobných veciach. - K tomu, čo tu naznačujem, je treba prihliadať pri vyučovaní, a preto nezatahovať do sentimentality to, čo sa dieťa učí v 13., 14. a 15. roku, ale viesť to viac po línii praktického života. Tak by v podstate nemalo žiadne dieťa dosiahnuť vek 15 rokov bez toho, aby vyučovanie matematiky neodbočilo aj k znalosti pravidiel aspoň najjednoduchších foriem účtovníctva. A tak by mali zásady gramatiky a jazykového vyučovania v týchto rokoch ústiť menej do tej formy slohových cvičení, ktoré predvádzajú ľudský vnútorný život, akoby bol úplne poliaty cukrovým sirupom. Pretože také sú väčšinou slohové úlohy, ktoré sa dávajú deťom v týchto 13. až 16. rokoch, niečo ako trochu lepší odvar z toho, čo prevláda ako „duch“ v spoločnosti pri večernom poháriku alebo pri posedeniach pri káve. Malo by sa skôr dbať na to, aby jazykové vyučovanie vyústilo do slohových cvičení z

obchodného života, do obchodného listu. A žiadne dieťa by nemalo prekročiť 15. rok bez toho, aby prešlo štádiom, v ktorom sa bude učiť písať vzorové príklady praktických obchodných listov. Nehovorte, že sa to dieťa predsa môže naučiť aj niekedy neskôr. Isteže, s prekonávaním strašných prekážok sa to dá naučiť i neskôr, no len s takýmto prekonávaním prekážok. Preukážete dieťaťu veľké dobrodenie, ak ho budete učiť využívať gramatické znalosti, jazykové znalosti na písanie obchodných správ a obchodných listov. V našej dobe by vlastne nemal existovať nikto, kto sa niekedy neučil napísať poriadny obchodný list. Iste, možno to nebude musieť v neskoršom živote používať. Ale napriek tomu by nemal existovať človek, ktorý niekedy nebol vedený k napísaniu poriadneho obchodného listu. Ak bolo dieťa v 13. až 15. roku prekrmované predovšetkým sentimentálnym idealizmom, potom sa mu neskôr idealizmus zhnusí a bude z neho materialista. Ak dieťa už v tomto veku uvedieme do životnej praxe, tak si zachová zdravý vzťah i k idealistickým potrebám duše, o ktoré môže prísť iba v tom prípade, keď im v ranej mladosti nezmyselne holdovalo. [...]

Keby napríklad učiteľ náboženstva súhlasil s tým, že by občas niečo prevzal z oblasti ostatného vyučovania, keby napríklad v rámci vyučovania náboženstva vysvetlil deťom parný stroj tak, že by na niečo nadviazal, na niečo astronomického alebo na niečo celkom svetské a pod., potom by skutočnosť, že to robí práve učiteľ náboženstva, mala veľký význam pre vedomie dorastajúcich detí. Uvádzam tento extrémny prípad preto, že pri ostatnom vyučovaní bude treba dbať na niečo, na čo sa dnes ešte môže dbať málo v práve uvedenom obore. Nebudeme si smieť pedantsky hovoriť: Teraz učíš zemepis a o ostatné sa nemáš vôbec čo starať. Naopak, keď budeme dieťaťu vysvetľovať, že slovo „sofa“ prišlo z Orientu počas križiackych vojen, budeme dohliadať na to, aby sme celkovo do vyučovania dejepisu pripojili niečo i o výrobnom procese pohovky. Prejdeme potom k inému nábytku, ktorý je západnejší; vyberieme teda z určitého tzv. vyučovacieho predmetu niečo úplne iné. Obzvlášť metodicko-didakticky to bude pre dorastajúce dieťa veľké dobrodenie, lebo prechádzanie z jedného do druhého, ale tak, že oboje spolu súvisí, je to najblahodarnejšie pre vývoj ducha, duše a dokonca i tela. Dá sa totiž povedať: dieťa, ktorému sa pri vyučovaní dejepisu k jeho veľkej radosti začne z ničoho nič hovoriť o výrobe pohovky a v nadväznosti na to sa hovorí povedzme o vzoroch orientálnych kobercov, ale to všetko tak, že dieťa naozaj získa prehľad, takému dieťaťu bude lepšie tráviť ako dieťaťu, ktoré má jednoducho po hodine francúzštiny hodinu geometrie. Bude to zdravšie aj telesne. Môžeme teda vyučovanie usporiadať vnútorne tak, aby bolo aj po hygienickej stránke prospešné. V súčasnosti má aj tak väčšina ľudí nejaké tráviace problémy, telesné problémy, ktoré často pochádzajú z nášho neprirodzeného vyučovania, pretože sa nedokážeme svojim vyučovaním prispôbiť tomu, čo vyžaduje život.[...]

Ak budete chcieť so záujmom zoskupiť okolo seba deti, aby ste im - sami predchnutí zbožnosťou - rozprávali o nádhere božských síl vo svete, a keď to jednoducho spravíte s deťmi, ktoré pochádzajú bez výberu ktovie odkiaľ, potom budete hovoriť tak, že to pôjde jedným uchom dnu a druhým von, a k citu to vôbec neprenikne. Ak predpoludním deti

napísali nejaký obchodný list a popoludní ich máte opäť u seba na vyučovaní a budete im chcieť tlmočiť náboženské pojmy, potom budete mať šťastie, lebo ste sami vytvorili náladu, ktorá chce mať svoj protipól. Tieto veci vám skutočne nepredkladám z nejakého abstraktného didaktického hľadiska, ale preto, lebo sú nesmierne dôležité pre život. Rád by som vedel, kto dnes v živote nezažil, koľko práce sa robí zbytočne! Obchodníci nám asi dajú za každým za pravdu, ak povieme: Nieкто je zamestnaný v nejakom obchode. Je poverený napísať obchodný list do nejakej príbuznej branže alebo ľuďom, ktorí majú na starosti predaj týchto vecí. Napíše list, príde list s odpoveďou; potom musí znovu napísať iný list, zase príde odpoveď a tak ďalej. To sa dnes veľmi rozmohlo obzvlášť v obchodnom živote, že sa takto plytvá časom. Je to skutočne tak, že sa v našom verejnom živote týmto spôsobom postupuje nesmierne neekonomicky. Môžeme to dokonca precítiť. Ak totiž dnes človek prosto z hľadiska zdravého rozumu vezme v nejakom obchode do ruky knihu, v ktorej sú uchované kópie obchodných listov, tak prežije muky. Nie preto, že nemá chuť považovať za sympatické charakteristické slovné obraty a záujmy, o ktoré tam ide; ale zažíva muky, pretože je to tam napísané tak neprakticky, ako je to len možné, pretože tento zväzok kópií by sa dal zredukovať minimálne na štvrtinu. A pochádza to len z toho, že vyučovanie v poslednom roku základnej školy nie je upravené náležitým spôsobom. Nedá sa to jednoducho dohnať v neskoršom veku bez takmer neprekonateľných problémov. Čo sa v tomto období zameškalo, to nemôžete dohnať ani v škole pre ďalšie vzdelávanie jednoducho preto, lebo sily, ktoré sa tu vyvíjajú, sa postupne strácajú a neskôr už nie sú k dispozícii. S týmito silami musíme počítať, keď chceme u niekoho mať dôveru, že nezosmolí list len navonok, s polovičnými myšlienkami, ale že sa bude držať vecí a taký list sformuluje obozretne a s prehľadom.